

Rozvinutý poistný trh – jeden z determinantov ekonomickej vyspelosti krajiny

Developed insurance market – one of the determinants of economic development of a country

Ingrid Vachálková

Abstrakt:

Ekonomicky vyspelé krajiny charakterizujú investície do vedy, vysoký podiel služieb na HDP krajiny ako aj vysoký index ľudského rozvoja. V predkladanom príspevku rozoberáme vzťah rozvoja poistného trhu a ekonomickej vyspelosti krajiny. Krajiny EU15 disponujú rozvinutým poistným trhom, ktorý aj v čase recesie hospodárstva vykazuje prvky stability. Nedostatočne rozvinutý poistný trh krajín V4 sa dokázal počas ekonomického rastu krajín v období 1995-2008 rozvíjať, potvrdzujú to aj poistné ukazovatele (miera penetrácie, hustoty). Dôležitý ukazovateľ - podiel životného poistenia na celkovom predpísanom poistnom sa v sledovanom období zvýšil no stále prevažuje neživotné poistenie, čo je charakteristické pre krajiny s nedostatočne rozvinutým poistným trhom. Stav rozvoja poistného trhu je v symbióze s ekonomickou vyspelosťou krajiny.

Abstract:

Economically developed countries are characterized by investments in research, a high share of services in gross domestic product of the country as well as a high human development index. In the present contribution we discuss the relationship of the insurance market and the economic development of the country. EU 15 countries have well developed insurance markets, which shows the elements of stability even in the times of recession. Underdeveloped insurance markets of V4 countries were able to grow in the boom period 1995-2008, this was confirmed also by the insurance indicators (penetration and density rate). The important indicator - the share of life insurance on total written premiums increased but still non-life insurance prevails, which is typical for countries with underdeveloped insurance market. The development stage of the insurance market is in harmony with the economic development of a country.

Kľúčové slová:

poistný trh, miera hustoty poistenia, miera penetrácie, ekonomický rast, hrubý domáci produkt, krajiny V4

Key words:

insurance market, insurance density, penetration, economic growth, gross domestic product, V4 countries

JEL classification: O16, G22, E44

1. Úvod

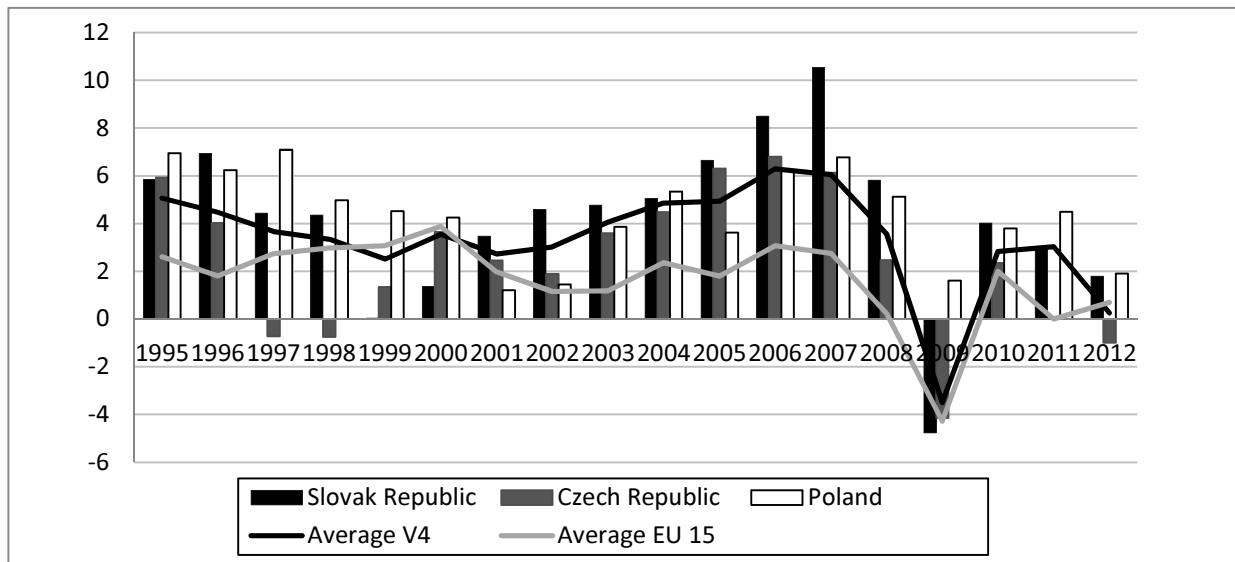
Investície do vedy a výskumu, produktové inovácie, rozvinutý spracovateľský priemysel, nízky podiel poľnohospodárstva, významný podiel služieb na hrubom domácom produkte krajiny, vysoký index ľudského rozvoja charakterizuje ekonomicky vyspelé krajiny.

Ekonomicky vyspelé krajiny dokážu efektívne alokovať voľný kapitál do investičných príležitostí prostredníctvom fungovania finančného systému, čím je umožnená optimálna

realizácia ekonomickej aktivity. Rozvinutý finančný systém podporuje ekonomickú vyspelosť krajiny, poisťný trh ako integrálna súčasť finančného trhu, jeho rozvoj a vplyv na hospodársky vývoj krajín je obsahom predkladaného príspevku. Rozbor poisťného trhu vybraných krajín V4 (Českej republiky, Slovenska a Poľska) porovnávame s priemerom krajín EU 15. Cieľom predkladaného príspevku je identifikovať vzťah medzi rozvojom poisťného trhu a ekonomickou vyspelosťou krajiny (nepriamo prostredníctvom ekonomického rastu krajiny) v sledovanom období 1995 -2012. Na naplnenie cieľa využívame údaje z databáz Eurostatu a Insurance Europe - CEA.

2. Ekonomická vyspelosť vybraných krajín V4 (Českej, Slovenskej a Poľskej republiky) a Európskej únie¹

Spoločné historické, sociálne, kultúrne, politické a ekonomické podmienky podporili vznik zoskupenia Vyšehradskej štvorky (V4). V4 je zoskupenie regionálnej spolupráce štyroch stredoeurópskych štátov: Českej republiky, Maďarskej republiky, Poľskej republiky a Slovenskej republiky (Visegrad Group, 2012). Ekonomický vývoj jednotlivých krajín V4 vykazuje svoje špecifiká, no je možné identifikovať spoločný trend vývoja, ktorý je predmetom analýzy. Cieľom hospodárskej politiky je makroekonomicky stabilné obdobie, ktoré charakterizuje kontinuálny rast hrubého domáceho produktu (HDP), nízka miera inflácie, vyrovnaná až kladná hodnota bilancie zahraničného obchodu a nízka miera nezamestnanosti, pričom prevládajúci trend je stabilná zamestnanosť (Samuelson a Nordhaus, 1991). Výkonnosť ekonomiky reprezentujú základné makroekonomické veličiny ako hrubý domáci produkt respektíve ekonomický rast. Pod ekonomickým rastom sa zvyčajne rozumie zvyšovanie úhrnného produktu ekonomiky v istom časovom období (Samuelson, Nordhaus, 1991). Zatiaľ čo hrubý domáci produkt vyjadruje stav ekonomiky, ekonomický rast hovorí o zmene v čase (Dobeš, 2001).

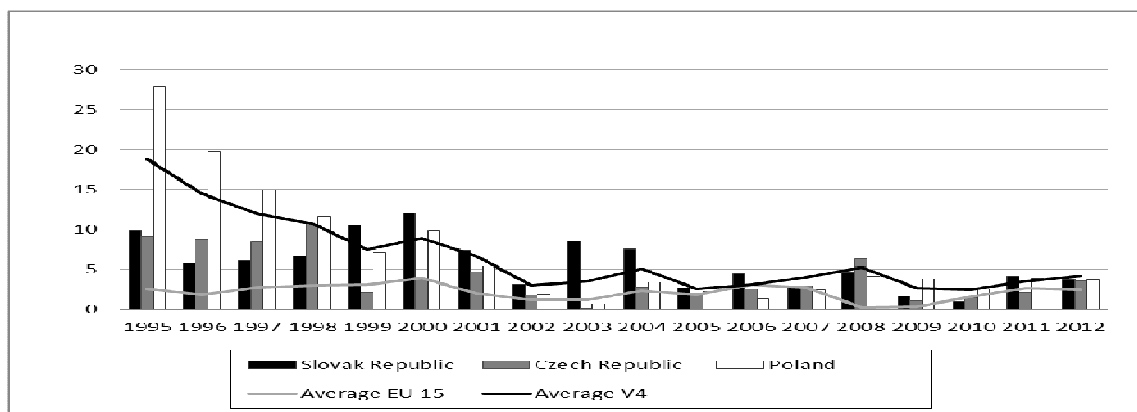
Obr.1: Vývoj hrubého domáceho produktu v %
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu

Hrubý domáci produkt je súhrnný makroekonomický ukazovateľ výkonnosti ekonomiky, ktorý vyjadruje hodnotu všetkých tovarov a služieb, ktoré sa v krajine vyprodukovali v danom roku. Zahŕňa spotrebu, súkromné domáce investície, spotrebu a investície vlády a čistý vývoz – rozdiel medzi vývozom a dovozom (Ekonomický slovník,

¹ Pri analýze Európskej únie vychádzame z údajov EU 15, starých členských štátov.

2012; Fischer, J. a kol. 2005). Oživenie ekonomiky, ktoré nastalo po zmene spoločenského zriadenia, nástup nových technológií a vstup do integračného zoskupenia EU sa prejavil vo vybraných krajinách V4 nadpriemerným ekonomickým rastom oproti krajinám EU 15 (Ducháčková a Daňhel, 2006). Z hľadiska analýzy jednotlivých krajín je Slovenská republika krajina s najvyššou dynamikou rastu HDP do roku 2008, nasledovaná Českou a Poľskou republikou, čo je krajina s kontinuálnym rastom HDP i počas recesie v období 2009 – 2012, obrázok 1. Globálna ekonomická kríza sa prejavila výrazne na poklese tempa rastu krajín V4 a negatívne ovplyvnila ekonomický vývoj týchto krajín.

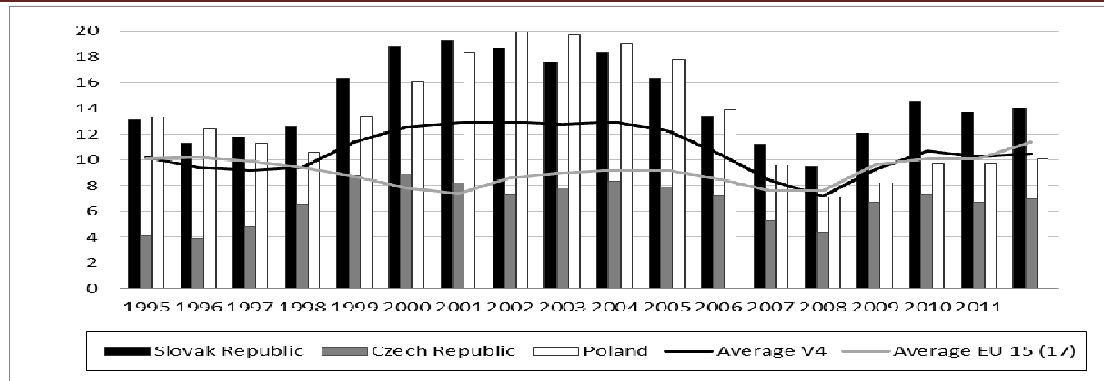
Vývoj inflácie meraný indexom CPI v sledovanom období pozitívne ovplyvnila monetárna politika centrálnych bánk analyzovaných krajín. Tieto sa totiž zameriavali prostredníctvom inflačného cieľenia na splnenie maastrických kritérií čo viedlo k výraznému poklesu inflácie. (Lukáčiková, 2010). Príkladom je Poľská republika, kde došlo k výraznému poklesu inflácie. Priemer vybraných krajín V4 je v sledovanom období vyšší ako priemer EU ale rozdiely sú ku koncu obdobia zanedbateľné, ekonomiky po roku 2012 skôr ohrozuje nebezpečenstvo deflácie. Neevidujeme signifikantné rozdiely vo vývoji inflácii po roku 2010 v krajinách V4 a EU, obrázok 2.

Obr.2: Vývoj inflácie – indexu CPI v %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu

Najvýznamnejší problém makroekonomickej nestability krajín V4 predstavuje nezamestnanosť, ktorá je ovplyvňovaná vysokou rigiditou trhu práce, mnohými zásahmi do trhu práce, malou flexibilitou pracovnej sily a jej neochotou sťahovať za prácou a v neposlednom rade ekonomickým vývojom (Madzinová, 2008). Dlhodobá nezamestnanosť, nezamestnanosť mladých ľudí je problém, ktorý výrazne vplyva na stabilný rast ekonomiky a rozvoj finančného trhu, vid' obrázok 3. Slovenská republika je týmto problémom najviac postihnutá z tranzitívnych krajín a recesiou hospodárstva sa tento problém ešte zvýraznil. Poľská republika dokázala aj po roku 2008 udržať stabilnú mieru zamestnanosti obyvateľstva, neidentifikujeme nárast nezamestnanosti ako to bolo v období 1999-2003. Miera nezamestnanosti výrazne vplyva ekonomickú vyspelosť krajiny, jej dopad sa prenáša do všetkých sektorov ekonomiky.

Obr.3: Vývoj nezamestnanosti v %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu

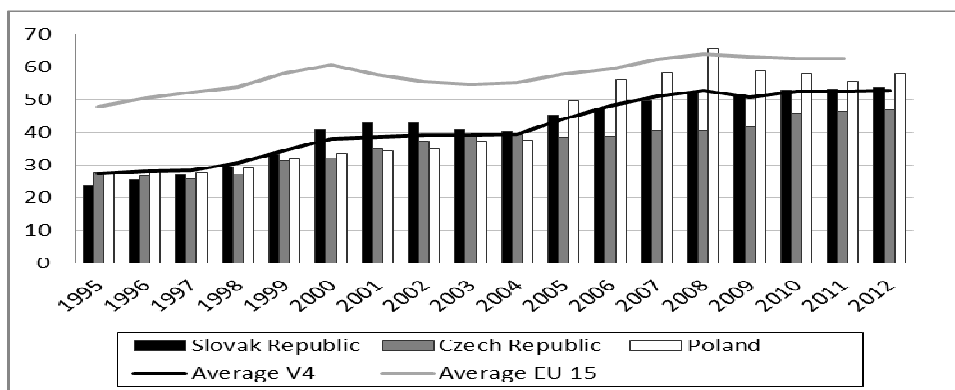
Hospodársky vývoj vybraných krajín V4 v sledovanom období vykazuje viaceré pozitívne črty – vysoké tempo rastu HDP, výrazný pokles inflácie, prílev zahraničných investícií, zavedenie moderných technologických postupov do výroby, rast produktivity práce čo výrazne prispelo k rastu ekonomickej vyspelosti analyzovaných krajín. Napriek problému dlhodobej nezamestnanosti došlo k rastu bohatstva jednotlivých subjektov, rastu kúpyschopného dopytu, zvýšila sa spotreba základných i luxusných služieb a statkov, medzi ktoré je možné zaradiť aj poistenie. Hospodársky rozvoj vytvoril predpoklady pre rozvoj poistného trhu krajín (Skipper, 1997).

3. Poistný trh vybraných krajín V4 a EU

Poistný trh je súčasťou finančného trhu, čím tvorí integrálnu súčasť hospodárstva každej krajiny. Ekonomická stabilizácia hospodárstva jednotlivých krajín, rast významu trhových ekonomík a liberalizácia poisťovníctva pozitívne ovplyvnili vývoj poisťovníctva. Poistný trh analyzujeme prostredníctvom najčastejšie využívaných ukazovateľov – podiel životného poistenia na celkovom predpísanom poistnom, miera penetrácie a miera density (Daňhel, 2010; Ducháčková a Daňhel, 2006; Ducháčková, Lejková a kol., 2009; Kafková, Kracinovsky, 2008; Tipuric, Pejic a Pavic, 2007).

Zmena objemu hrubého predpísaného poistné – HPP predstavuje objektívne kritérium hodnotenia poistného trhu, zachytáva zmeny objemu predpísaného poistného v čase. Pre krajiny V4 je charakteristický rýchlejší rast objemu predpísaného poistného v porovnaní s krajinami EU 15, ktorý je podložený aj rýchlejším rastom HDP v krajinách V4. Rast HDP, vstup nových poisťovní na trh a rast finančného povedomia občanov sa pozitívne prejavil na vývoji poistného trhu. Nástupom recesie hospodárstva, pokles kúpyschopnosti obyvateľstva sa prejavil na spomalení tempa rastu objemu prdpísaného poistného.

Pre objektívne určenie rozvoja poistného trhu je potrebné sledovať poistné ukazovatele ako podiel životného poistenia na celkovom objeme predpísaného poistného. Pre tranzitívne krajiny je charakteristické, že podstatnú časť hrubého predpísaného poistného tvorí neživotné poistenie. Neživotné poistenie má podstatne väčšiu históriu v týchto krajinách ako životné poistenie, čo vyplýva aj sociálneho systému krajín. Prechod ku kapitalizmu, zavedenie trhových princípov a obmedzenie sociálnych benefitov viedlo k zmene postoja občanov k životnému poisteniu, ktorého podiel prudko rástol v čase ekonomickej expanzie krajín. Pre vyspelé krajiny EU je charakteristický podiel ZP na HPP je nad 70%. Napríklad v Slovenskej republike nastalo vyrovnanie životného a neživotného poistenia až v roku 2008, zatiaľ čo napríklad v Českej republike ani do konca nami sledovaného obdobia nebolo životné poistenie dominantným na poistnom trhu. Od roku 2008 konštatujeme stagnáciu podielu v krajinách V4, rast podielu životného poistenia bude musieť byť podporený ekonomickým rastom krajín.

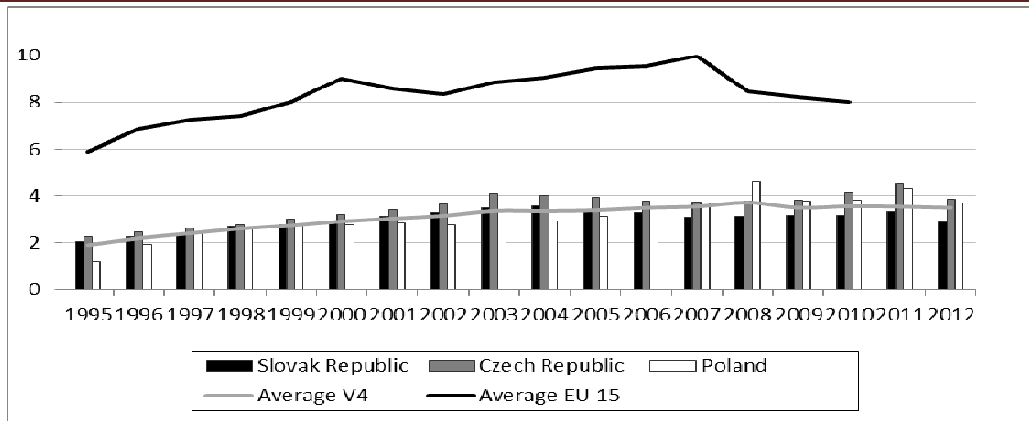
Obr.4: Vývoj podielu predpísaného poistného zo životného na celkovom predpísanom poistnom v %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu

Zmena objemu hrubého predpísaného poistné – HPP predstavuje jedno z kritérií hodnotenia poistného trhu, zachytáva zmeny objemu predpísaného poistného v čase. Pre krajiny V4 je charakteristický rýchlejší rast objemu predpísaného poistného v porovnaní s krajinami EU 15, ktorý je podložený aj rýchlejším rastom HDP v krajinách V4. Rast HDP, vstup nových poisťovní na trh a rast finančného povedomia občanov sa pozitívne prejavil na vývoji poistného trhu. Nástupom recesie hospodárstva, pokles kúpyschopnosti obyvateľstva sa prejavil na spomalení tempa rastu objemu predpísaného poistného.

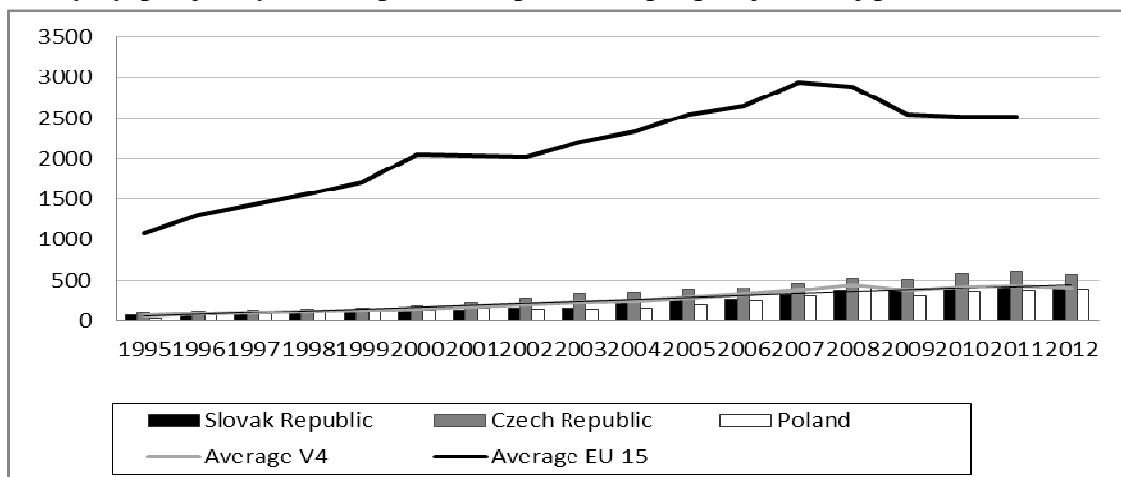
Objem hrubého predpísaného poistného nedostatočne charakterizuje rozvoj poistného trhu, miera penetrácie (poistiteľnosť) a miera hustoty sú považované za komplexné ukazovatele rozvoja poistného trhu vo viacerých štúdiách (Ducháčková a kol., 2009; Daňhel a Ducháčková, 2006; Tipuric, Pejic and Pavic, 2007). Poistná hustota meria priemernú sumu, ktorú minie priemerný obyvateľ danej krajiny na poistenie za jeden rok. Miera penetrácie (poistiteľnosti) priamo porovnáva poistný sektor s ekonomickým rozvojom. Predstavuje podiel hrubého predpísaného poistného na hrubom domácom produkte krajiny. (Zheng, Liu a Deng, 2009; Cummis, Venard, 2007). Rozborom oboch ukazovateľov zabezpečujeme objektivnosť a komplexnosť analýzy.

Význam poisťovníctva na hospodárstve krajín – miera penetrácie je v tranzitívnych ekonomikách pomerne nízka v porovnaní s krajinami EU 15 (priemer V4 tvorí v sledovanom období od 32% do 69% priemeru EU 15). Nízka miera poistiteľnosti na začiatku sledovaného obdobia súvisí s nízkou mierou poistného povedomia občanov, garantovaním sociálnych istôt zo strany štátu, nízkou ekonomickou úrovňou a slabým kúpyschopným dopytom obyvateľstva. Rast ekonomickej úrovne, vstup nových poisťovní, zmena sociálnej politiky viedli k rastu poistiteľnosti vo všetkých analyzovaných krajinách, no rozdiel oproti krajinám EU 15 je diametrálny, obrázok 5.

Obr.5: Vývoj miery penetrácie v %
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu

Priemerné výdavky bežného obyvateľa krajiny na poistenie determinujú stav rozvoja poistenia v krajine, nepriamo životnú úroveň krajiny nakoľko poistenie môžeme považovať za luxusný statok. V krajinách V4 tvorili na začiatku sledovaného obdobia výdavky na poistenie predovšetkým výdavky na neživotné poistenie, čo je charakteristické pre menej ekonomicky vyspelé krajiny (Han a kol., 2010). Česká republika je krajina, ktorej obyvatelia v sledovanom období vynakladajú najviac peňažných prostriedkov na poistenie. V porovnaní s priemerom krajín EU 15 je celková hustota poistenia veľmi nízka, obyvatelia krajín V4 vynakladajú na poistenie menej zo svojho príjmu. Na základe analýzy identifikujeme mierny rast výdavkov na poistenie po rok 2008, nástupom recesie a poklesom kúpyschopného dopytu sa rast zastavil, medzi krajinami nevidujeme významné rozdiely vo vývoji, obrázok 6. Existuje významný rozdiel medzi výdavkami, ktoré na poistenie dávajú obyvatelia krajín EU 15 a krajín V4, čím je krajina ekonomicky vyspelejšia tým viac spotrebúva poistenie, podporuje rozvoj poisťovního trhu.

Obr.6: Vývoj hustoty poistenia (miery density) v eurách²
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu

4. Záver

Zmena spoločenského zriadenia, rozvoj trhového hospodárstva, ekonomické reformy, štrukturálne zmeny, vstup do integračného zoskupenia EU, nástup nových technológií podporili ekonomický rozvoj tranzitívnych krajín, ktorý sa prejavil na raste hrubého domáceho produktu, poklese inflácie, raste životnej úrovni, raste kúpyschopného dopytu a raste finančného

² Najčastejšie sa udáva v USD, ale v našom prípade definujeme v eurách, nakoľko euro (ecu) sme si určili ako základnú menu.

povedomia občanov. Makroekonomický vývoj podporil rozvoj finančného systému, nevynímajúc poistný trh. Rast počtu poisťovní, rast objemu predpísaného poistného, rast výdavkov obyvateľstva na poistenie zaznamenali pozitívny trend v poisťovníctve, no napriek tejto zmene poistný trh tranzitívnych krajín nedosahuje rozvoj a vyspelosť krajín EU 15. Rok 2008 sprevádzaný začiatkom finančnej krízy, recesiou hospodárstva, opätovným rastom dlhodobej nezamestnanosti, nezamestnanosti mladých ľudí výrazne spomalili až zastavili rozvoj poistného trhu krajín V4, oddialil sa proces konvergencie. Rozvoj poistného trhu kopíruje ekonomickú vyspelosť krajiny, ekonomický rast je nevyhnutnou podmienkou pre zabezpečenie ďalšieho rozvoja poistného trhu. Ekonomicky vyspelé krajiny charakterizuje rozvinutý a stabilný poistný trh.

5. Literatúra

BECK, T., LEVINE, R. 2004. 'Stock markets, banks, and growth: Panel evidence', In: *Journal of Banking and Finance* 28(3) pp. 423–442.

DOBEŠ, M. 2001. Ľudský kapitál a výkonnosť ekonomiky. [cit. 31.08.2012]. Dostupné na: http://www.saske.sk/stredisko/ludsky_kapital.pdf

CUMMINS, J.D., AND B. VENARD. 2007. "Insurance market dynamics: between global developments and local contingencies." In *Handbook of international insurance: between global dynamics and local contingencies*, eds. J.D. Cummins and B. Venard, 1-24. New York: Springer.

DUCHÁČKOVÁ, E. A KOL. 2009. Vývoj poistného trhu krajín Vyšehradskej štvorky v období 1995-2007. Bratislava : EKONÓM. ISBN 978-80-225-2677-7.

DUCHÁČKOVÁ, E; DAŇHEL, J. 2006. Postavení zemí V4 na pojistném trhu Evropské unie. In: International scientific days 2006 faculty of Economic and Management SAU in Nitra "Competitiveness in the EU – Challenge for the V4 countries". [cit. 31.08.2012]. Dostupné na: [Http://www.fem.uniag.sk/konferencie_a_seminare/mvd/2006/zbornik/sekcia5/s5_duchackova_eva_246.pdf](http://www.fem.uniag.sk/konferencie_a_seminare/mvd/2006/zbornik/sekcia5/s5_duchackova_eva_246.pdf)

EUROSTAT. Dostupné na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

FISCHER, J. a kol. 2005. Měříme správně HDP? *CEP: Sborník č.39/2005. Praha. ISSN 1213-3299*

Glossary of Insurance and Risk Management Terms. (2012). [cit. 31.08.2012]. Dostupné na: <http://www.irmi.com/online/insurance-glossary/terms/g/gross-written-premium-gwp.aspx>

HAN.L. et.al. 2010. Insurance Development and Economic Growth In: *The Geneva Papers*, 2010, 35, pp.183–199

Insurance Europe – CEA. Dostupné na: <http://www.insuranceeurope.eu/>

KAFKOVA, E., AND M. KRACINOVSKY. 2008. "Development of Commercial Insurance in Slovakia and Hungary in the Years 1997 – 2006." *Journal of Economics* 56, no. 2: 384-402.

LEVINE, R., ZERVOS, S. 1998. Stock markets, banks, and economic growth. In: *American Economic Review*, 88(3), pp. 537–558.

LI, D., MOSHIRIAN, F., NGUYEN, P., WEE, T. 2007. The Demand for Life Insurance in OECD Countries. *The Journal of Risk and Insurance* , 74 (3). 637-652.

LUKÁČIKOVÁ, A. (2010). Monetary policy of V4 countries. In: International scientific seminar „New trends in econometrics and operations research“. Praha. Pages 126- 131, ISBN 978-80-225-3126-9. <http://fhi.sk/files/netrinecop/Prague2010.pdf#page=126>

MADZINOVÁ, R. 2008. Pripravenosť slovenskej republiky na znalostnú ekonomiku v oblasti ľudských zdrojov. In: *National and Regional Economics VII. ISBN 978-80-553-0084-9*

MAJTÁNOVÁ, A. et.al.. 2009. Poistovníctvo. Bratislava: IURA EDITION. ISBN 978-80-8078-260-3.

MARCIN, A; MORVAY, K.(2001). Makroekonomická ilúzia a mikroekonomická realita - príklad Slovenska. Finance a úver, 2001, volume 51, nemebr 3, pages 130 -143, ISSN 0015-1920. http://journal.fsv.cuni.cz/storage/212_001_130_146.pdf

SAMUELSON, P.A.;NORDHAUS, W. 1991. *Ekonomie*. Praha. ISSN 80-205-0192-4

TIPURIC ET.AL. 2008. Concentration of the insurance industry in selected transition countries Central and Eastern Europe 1998-2006. In: *Post-Communist Economies*, Vol.20, 2008. No.1, pp 97-118

VISEGRAD GROUP. 2012. About the Visegrad Group. <http://www.visegradgroup.eu/about>

ZHENG, W.; LIU, Y.; AND Y. DENG. 2009. "A Comparative Study of International Insurance sectors." *The Geneva Papers on Risk and Insurance - Issues and Practice* 34, no. 1: 85–99

Adresa autora:

Ingrid Vacháľková, Ing., PhD.
Združenie miest a obcí Slovenska
Bezručova 9, Bratislava
e-mail: vachalkova@zmos.sk